

Received: 16.12.2018

Accepted: 24.12.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 240-244

**SARTKOJAULI, K. Записки казахского тюрколога / The
Kazakh Turkologist's Notes / Kazak Türkoloğun Notları,
Arıs Yayınevi, Almatı, 2018, ss. 475,
ISBN: 978-601-291-402-3**

Osman KABADAYI

Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty/Kazakhstan)

E-mail: kabadayiosman@yandex.com

Köktürk alfabesinin sırrının 1893 yılında V. THOMSEN tarafından çözümlenip okunmasından sonra yazıtlarla ve dolayısıyla Eski Türkçe dönemiyle ilgili çalışmalar bir ivme kazanmıştır. Köktürk dönemi yazıtlarıyla ilgili ilk bilimsel çalışmalar arasında W. RADLOFF (1894), V. THOMSEN (1896), P. M. MELIORANSKIY (1899), Necip Âsım (1924), Şemseddin Sâmî, H. N. ORKUN (1936-1941), S. E. MALOV (1951), R. GIRAUD (1961), G. AYDAROV (1966), T. TEKİN (1968), A. N. KONONOV (1980), G. ABDURAHMANOV-A. RÜSTEMOV (1982) gibi araştırmacıların eserleri yer almaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türklük Bilimi alanında Eski Türkçe dönemiyle ilgili çalışmalar artarak devam etmektedir. Kazak akademisyenler arasında özellikle Köktürkçe dönemiyle ilgili ilk çalışmaların G. AYDAROV'a ait olduğu görülmektedir.

Araştırmalarını Eski Türkçe dönemi ve yazıtlar üzerinde yoğunlaştıran Kazak akademisyenlerden biri de Karjaubay SARTKOJAULI'dır. 21 Mart 1947 yılında Moğolistan'ın Bayan-Ölgii bölgesinde dünyaya gelen Moğolistan Kazaklarından olan SARTKOJAULI, lisans eğitimini 1968-1973 yılları arasında Moğolistan Millî Üniversitesinde tamamlamıştır. 1985-1988 yılları arasında St. Petersburg Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'nde lisansüstü eğitimini tamamladıktan sonra 1989 yılında doçent, 2008 yılında da profesör unvanını almıştır. 1990-1993 yılları arasında Moğolistan Cumhuriyeti Büyük Meclisinde milletvekili olarak görev yapan araştırmacı, 2001 yılından itibaren Kazakistan'ın Astana şehrindeki L. N. Gumilev Avrasya Millî Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde görev yapmaktadır. SARTKOJAULI'nın monografik çalışmaları arasında şunlar yer almaktadır:

1. Birleşik Türk Kağanlığı, 2002.
2. Orhon Muraları 1. Kitap [Orhon Mirası 1. Kitap], 2003.
3. Orhon Eskertkişteriniñ Toliq Atlası [Orhon Anıtlarının Atlası], 2005.
4. Bayırğı Türük Jazuwınıñ Genezisi [Eski Türk Yazısının Oluşumu] 2007.
5. Köne Türki Jazba Ädebiy Ülgileri: Orhon Muraları [Eski Türkçe Yazılı Edebi Örnekler: Orhon Mirası], 2011.
6. Orhon Muraları 2. Kitap [Orhon Mirası 2. Kitap], 2012.
7. Konar Göçerlerin Sanat Galerisi, 2012.
8. Üysin Handığı [Wu sun Hanlığı], 2016.
9. Mongoliyadağı Ejelgi jäne Bayırğı Türük Mayda Jazuwları [Moğolistan'daki Kadim ve Eski Türkçe Küçük Yazıtlar], 2016.
10. Tas Kitaptıñ Kupiyası [Taş Kitabının Gizemi], 2017.

Bu çalışmalara ek olarak SARTKOJAULI'nın 2017 yılında çıkan *Tasta Kalğan Tağılum*¹ başlıklı kitabına da bu satırlarda değinmek yerinde olur. Sözkonusu eser araştırmacının birkaç makalesini, ekseriyetle röportajlarını ve meslektaşlarının onun hakkındaki görüş ve düşüncelerini içermektedir.

¹ Eserin künyesi şu şekildedir: SARTKOJAULI, K. (2017). *Tasta Kalğan Tağılum*, Almatı: Kazak Tili Basması.

2018 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde, Arıs Yayınevinden çıkan *Kazak Türkoloğun Notları* başlığını taşıyan ve bu satırlara konu olan eser ise SARTKOJA-ULI'nın Eski Türkçe dönemiyle ilgili kaleme aldığı makalelerinden oluşmaktadır. Üç dilde ve üç bölümden meydana gelen kitabın birinci bölümünde makalelerin Rusçası, ikinci bölümünde İngilizcesi, üçüncü bölümünde de Türkiye Türkçesi yer almaktadır.

Kitabın birinci bölümünde yer alan Rusça makaleler şu başlıkları taşımaktadır:²

Karjaubay Sartkojaulı. Avtobiografiya (s. 5-8)

Filosofskiy analiz vliyaniya dvernetyurksoy tengrianskoy religii na sovremennie mirovie religii (s. 9-23)

Orda-balık (Har-balgas) – stolitsa Tyurkskovo kaganata (s. 24-29)

Dvernetyurkskiy mavzoley rannevo srednevekov'ya (s. 30-41)

Naçalo obsujdeniya materialov grobnitsı Mayhan-ul (s. 42-58)

Etničeskie problemı Tret'evo tyurkskovo kaganata (s. 59-81)

Termin “eb” v dvernetyurkskom pamyatnike (s. 82-86)

Mongol'skie plemena v period Tyurkskovo kaganata (s. 87-99)

Naydena mogila Çingishana (s. 100-113)

Ata dombra, naydannaya na Altaye (s. 114-151)

Tekstı Hoyt-Tamira (s. 152-173)

Sujinskiye nadpisi (s. 174-189)

Tekst s dverneuygurskoy grafikoy (s. 190-205)

Epitafiya printsa Karı-çora (s. 206-227)

Dvernyaya nadpis', naydannaya na Altaye, v mestnosti maloye Oygırskoye uşçel'ye (A.K.O. III) (s. 228-236)

² Rusça makalelerin başlıkları Kiril harflerinden Latin harflerine aktarılarak verilmiştir.

Altayskaya Şiveti-Kayrhanskaya nadpis' (A. Sch. I) (s. 237-246)

İhe-Ashatskiye nadpisi (s. 247-258)

Dverniye muzikal'nıye instrumentı tyurkskih narodov (s. 259-271)

Koneçnaya rifma v dvernetyurkskoy i dvernemongol'skoy poezii (s. 272-287)

Naçal'naya rifma v dvernetyurkskom i dvernemongol'skom stihoslojenii (s. 288-305).

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan İngilizce makaleler ve sayfa numaraları şu şekildedir:

Kharjaubay Sartkozhauly. Autobiography (s. 307-308)

The Appearance and Formation of the Ancient Turkic Written Language (s. 309-322)

The New Discovery – The Dromos Mausoleum of the Ancient Turkic People (preview) (s. 323-334)

The Spirit on a Silver Bowl Found in the Zaamar Burial Chamber (s. 335-340)

The Altai Shivety Inscription (s. 341-350)

The Ancient Inscription Found in the Altai Small Ogyr Gorge Region (A.K.O. III) (s. 351-359)

The Ancient Dombryra Found in Altay (s. 360-371).

Eserin üçüncü bölümünde ise Türkçe makaleler yer almaktadır. Bu bölümdeki makalelerin başlıkları ve bulunduğu sayfa numaraları şu şekildedir:

Karjaubay Sartkojauly. Otobiyografi (s. 373-376)

Tarihi Yazıtlar: Problemleri ve Metotları (s. 377-383)

Hoyto-Tamir (Moğolistan)'dan Yeni Yazıtlar (Ön neşir) (s. 384-404)

Eski Uygur Harfi ile Yazılmış Metin (s. 405-417)

Kari Çor Tigin Anıt Mezar Kitabesi (s. 418-433)

Orhon Metinlerindeki Bazı Verilere Yeni Açıklama (s. 434-442)

Eski Türkçedeki D (ž, j) Fonemi Üzerine (s. 443-448)

Eski Türk Dombirasındaki (Saz) Yazı (s. 449-461)

Eski Türk Runik Yazıdaki “Çıt” Sözü Hakkında (s. 462-466)

Erken Ortaçağdaki Eski Türklerin Elbiseleri Hakkında (s. 467-471).

Kitabın son dört sayfasında da eski Türk kültüründen izler taşıyan resimler bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Moğolistan’da ve Orta Asya’nın pek çok yerinde Eski Türk yazıtları dağınık vaziyette bulunmaktadır. Araştırmacı, doğup büyüdüğü coğrafyaya hâkim olmanın verdiği imkânları da kullanarak pek çok yazıtı yerinde görmüş, yazıtlar üzerinde incelemeler, çizimler yapma fırsatını elde etmiştir. Bu yazıtlardan biri de Moğolistan’daki Hoyto-Tamir yazıtıdır. Yazar *Tekstı Hoyt-Tamira* başlıklı makalesinde 22 adet yazıt metnini ele alıp değerlendirmiş, metinlerin orijinal harfli şekillerine de araştırmasında yer vermiştir. Bu şekillerden bazıları araştırmacının kendi el çizimleridir.

Tekst s dverneuygurskoy grafikoy başlıklı makalesinde yazar, Batı Moğolistan’daki Uvs bölgesinde 1955 yılında bulunan Uygur harfli bir anıtı değerlendirmiştir. Günümüzde Moğolistan’ın Uvs Bölgesindeki Araştırma Müzesinde korunan anıt üzerinde 8 satırlık Uygur harfli bir yazıt yer almaktadır. Sözkonusu makalede 8 satırlık bu yazıt değerlendirilmiştir.

Epitafiya printsa Karı-çora başlıklı makalede 795 yılında vefat eden Uygur prensi adına dikilen Karı Çor Tigin yazıtının 17 satırlık Köktürk harfli ve Çince metnine yer verilmiştir. Makalede ayrıca yazıtın Çince bölümünün metni, aktarılması ve açıklamaları da bulunmaktadır.

The Ancient Dombryra Found in Altay başlıklı makalede 2008 yılında Moğolistan’ın batısındaki Hovda ili, Manhan ilçesi sınırlarında yer alan ve bir çoban tarafından keşfedilen *Nuhen Had* isimli mağarada bulunan üstünde Köktürk harfli bir yazıtın da yer aldığı eski bir saz olan dombıra incelenmiştir.

Üç dilde (Rusça, İngilizce, Türkçe) Eski Türkçe ile ilgili makalelerinin bir kısmını bir araya getirip okuyucusuyla buluşturan Karjaubay SARTKOJAULI’na ve eseri yayımlayan Arıs yayınevinin müdürü Dr. Ğarifolla ĀNES’e teşekkür ediyoruz.